

UvA-DARE (Digital Academic Repository)

In het bos van het parlementaire debat: de argumentatieve functie van citaten voor interpretatieve beslissingen

Plug, J.

Publication date

2012

Document Version

Proof

Published in

Gewogen oordelen: essays over argumentatie en recht: bijdragen aan het zesde symposium juridische argumentatie 24 juni 2011

License

Other

[Link to publication](#)

Citation for published version (APA):

Plug, J. (2012). In het bos van het parlementaire debat: de argumentatieve functie van citaten voor interpretatieve beslissingen. In E. T. Feteris, H. Kloosterhuis, H. J. Plug, & C. E. Smith (Eds.), *Gewogen oordelen: essays over argumentatie en recht: bijdragen aan het zesde symposium juridische argumentatie 24 juni 2011* (pp. 211-222). Boom Juridische uitgevers.

General rights

It is not permitted to download or to forward/distribute the text or part of it without the consent of the author(s) and/or copyright holder(s), other than for strictly personal, individual use, unless the work is under an open content license (like Creative Commons).

Disclaimer/Complaints regulations

If you believe that digital publication of certain material infringes any of your rights or (privacy) interests, please let the Library know, stating your reasons. In case of a legitimate complaint, the Library will make the material inaccessible and/or remove it from the website. Please Ask the Library: <https://uba.uva.nl/en/contact>, or a letter to: Library of the University of Amsterdam, Secretariat, Singel 425, 1012 WP Amsterdam, The Netherlands. You will be contacted as soon as possible.

UvA-DARE is a service provided by the library of the University of Amsterdam (<https://dare.uva.nl>)

In het bos van het parlementaire debat.

De argumentatieve functie van citaten voor interpretatieve beslissingen

H. José Plug

1 Inleiding

Nadat wetgeving tot stand is gekomen, kunnen bij de toepassing van de wet door de rechter verschillen van mening ontstaan over de precieze interpretatie van de regel. Om de betekenis van een rechtsregel vast te stellen, kan de rechter een beroep doen op een wetshistorisch argument. Dat kan betekenen dat de rechter zich beroept op de bedoeling van de wetgever die tot uitdrukking komt in argumenten die gewis-seld zijn bij de totstandkoming van de wet. Op die manier worden standpunten en argumenten die naar voren zijn gebracht in onder andere het parlementaire debat getransponeerd naar de context van juridische beslissingen.

Uit discussiebijdragen van politici aan parlementaire (wetgevings)debatten blijkt dat zij zich bewust zijn van het feit dat de uitspraken die zij in die debatten doen, een rol kunnen spelen bij de uitleg van rechtsregels door de rechter. Soms wordt de wetshistorische functie van uitlatingen in het parlementaire debat nadrukkelijk onderstreept. In een debat over wijzigingen in de Tabakswet zegt de heer Rouvoet (CU) bijvoorbeeld: ‘Ik vind het voor de wetsgeschiedenis van betekenis om dit te hebben opgemerkt.’¹ En tijdens een debat over het wetsvoorstel Regulering prostitutie en bestrijding misstanden in de seksbranche beweert mevrouw Gesthuizen (SP): ‘Dit vind ik een belangrijke uitspraak, die onderdeel wordt van de wetsgeschiedenis.’² Soms gaat een politicus zelfs zo ver dat zij aan het feit dat uitlatingen in het parlementaire debat van belang kunnen zijn voor de wetsgeschiedenis, een argument ontleent om het woord te krijgen of te mogen interrumpen, zo blijkt uit het volgende fragment uit een Kamerdebat:

De voorzitter: Ik zie dat mevrouw Noorman weer wil interrumpen. Ik sta haar nog een interruptie toe.

Mevrouw Noorman-den Uyl (PvdA): Het gaat wel om wetsgeschiedenis.

1 Uit *Handelingen II*, 2002/03, 6, 343-356.

2 Uit *Handelingen II*, 2010/11, 51, item 8, 52-79.

De voorzitter: Een keer is een keer. Dat is nu ook geschiedenis.

De voorzitter: Ik zie dat mevrouw Noorman weer wil interrumpen. Zij heeft gezegd dat alles wat hier wordt gezegd, van belang is voor de wetsgeschiedenis. Dat is waar. Maar dat wil niet zeggen dat ik daardoor de verplichting heb om ieder gedetailleerd voorbeeld bij iedere interruptie toe te staan.

(Handelingen II, 2002/03, 60, 3619-3639)

Afgezien van de gevatte reactie van de Kamervoorzitter op het Kamerlid, komt in deze dialoog ook een belangrijk probleem naar voren dat in de juridische literatuur vaak in verband wordt gebracht met discussies over (de aanvaardbaarheid van) het wetshistorische argument. Het feit dat in principe alle discussiebijdragen van politici aan het wetgevingsproces van belang kunnen zijn voor de wetsgeschiedenis, roept de vraag op of alle discussiebijdragen een argumentatieve functie kunnen hebben voor de interpretatie van de wetgeving die uiteindelijk tot stand is gekomen.

In deze bijdrage wordt nagegaan hoe citaten uit bijdragen aan het wetgevingsproces deel uitmaken van een analytisch overzicht van het wetshistorische argument. Bovendien wordt nagegaan welke eisen kunnen worden gesteld aan argumentatie op basis van citaten die ter ondersteuning van een interpretatief standpunt naar voren wordt gebracht. Daarbij wordt gebruik gemaakt van argumentatietheoretische inzichten. Dit onderzoek maakt deel uit van een project waarin de argumentatieve functie van citaten en voorbeelden in de context van wetgevingsdiscussies wordt onderzocht.

2 De reconstructie van wetshistorische argumentatie

Wanneer de rechter de interpretatie van een regel rechtvaardigt met een wetshistorisch argument, doet hij een beroep op de bedoeling of de wil van de wetgever. De rechter verwijst naar uitspraken die tijdens het tot stand komen van de regel door politici in mondelinge en schriftelijke debatten naar voren zijn gebracht. De schriftelijke weergave van alle bijdragen aan het wetgevingsproces kan een belangrijk hulpmiddel zijn om te achterhalen wat de regel inhoudt als daar verschil van mening over bestaat.

Uit een vergelijkende studie van Summers en MacCormick (1991) blijkt dat in een aantal rechtssystemen het wetshistorische argument veelvuldig wordt gebruikt en soms zelfs de voorkeur verdient boven andere interpretatieve argumenten (zie ook Alexy 1987, 248). Die voorkeur is gebaseerd op het idee dat het wetshistorische argument uitdrukking geeft aan de gebondenheid van de rechter aan

de wet waardoor de interpretatie van een rechtsregel niet willekeurig zou zijn.³ In andere rechtssystemen is het gebruik van het argument echter omstreden, omdat, gezien de grote hoeveelheid mondelinge en schriftelijke tekst die gedurende het wetgevingsproces wordt gegenereerd, het bijna onmogelijk is representatieve citaten te selecteren, maar ook omdat het politici zou belemmeren vrijuit over een wetsvoorstel te spreken.

In Nederland wordt voor interpretatieve beslissingen op alle rechtsgebieden gebruik gemaakt van het wetshistorische argument. De Hullu (2009, 100) constateert dat in het strafrecht ‘bij de interpretatie van bijvoorbeeld bestanddelen de bedoeling van de wetgever, tot uitdrukking komend in de wetshistorie, regelmatig een belangrijke rol speelt.’ Toepassing van het argument in onder andere het civiele recht en het belastingrecht worden onder andere besproken door respectievelijk Snijders (1978) en Wattel (1990). Uit het onderzoek van Snijders (1978, 40) komt bovendien naar voren dat het argument in de praktijk in verschillende bewoordingen tot uitdrukking wordt gebracht. In sommige gevallen worden expliciete aanduidingen gebruikt zoals ‘uit de wetgeschiedenis komt naar voren dat..’ of ‘op grond van de geschiedenis van de totstandkoming van de wet kan worden geconcludeerd dat...’. In andere gevallen blijft de karakterisering van het argument impliciet, zoals wanneer wordt betoogd dat ‘de bedoeling van de wetgever met zich meebrengt dat...’ of wanneer de rechter zich beroept op één of meer kamerstukken.

Hoewel het wetshistorische argument op veel verschillende manieren wordt gepresenteerd, beperkt het argumentatieschema dat eraan ten grondslag zich tot een aantal varianten. In het argumentatieschema komt de specifieke manier tot uitdrukking waarop argumenten en het verdedigde standpunt met elkaar in verband worden gebracht.⁴ Het achterhalen van het argumentatieschema dat aan het wetshistorische argument ten grondslag ligt is relevant voor de beoordeling van het argument. De twee varianten die worden onderscheiden door Alexy (1989, 236) kunnen met behulp van de pragma-dialectische argumentatietheorie nader worden geanalyseerd. In de eerste variant wordt ter ondersteuning van het interpretatieve standpunt (‘De interpretatie van R is R’) rechtstreeks een beroep gedaan op de bedoeling of de intentie van de wetgever. Deze autoriteitsargumentatie wordt in de pragma-dialectiek beschouwd als een vorm van kentekenargumentatie, of symptomatische argumentatie, waarin het feit dat R’ de intentie is van een autoriteit, de wetgever, een teken is dat interpretatie R’ aanvaardbaar is.

3 Zie Plug (2005).

4 De kritische vragen die relevant zijn voor de pragma-dialectische typologie van argumentatieschema’s zijn opgenomen in Van Eemeren, Grootendorst and Snoeck Henkemans (2002, 95-102).

1. De interpretatie van R is R'.
- 1.1 R' is de intentie/ de bedoeling/ de wil van de wetgever.

In de tweede variant wordt voor het interpretatieve standpunt op twee niveaus argumentatie aangevoerd. Op het eerste niveau wordt het standpunt ondersteund met pragmatische argumentatie. Daarin wordt in het standpunt (impliciet) een bepaalde interpretatie voorgestaan, die aanvaardbaar wordt gemaakt door in de argumentatie op de gevolgen van die interpretatie te wijzen.

1. De interpretatie van R is R'
- 1.1a R' leidt tot doel Z
- 1.1b Doel Z is wenselijk
- 1.1b.1 Het bereiken van Z is de intentie van de wetgever

Op het tweede niveau wordt het (sub)standpunt ondersteund met autoriteitsargumentatie. Over de aanvaardbaarheid van dat autoriteitsargument als zelfstandige rechtvaardiging voor een interpretatief standpunt wordt verschillend gedacht. Vranken (1995, 99) is van mening dat in de discussie over de interpretatie van een rechtsregel, aan de bedoeling van de wetgever geen bijzonder belang zou moeten worden gehecht. Hij meent dat de toelichting van de wetgever soms wel zinvol is, maar nooit van doorslaggevend belang moet zijn 'De wetsgeschiedenis is op zichzelf beslissend noch irrelevant'.⁵ Corstens kritiseert de Hoge Raad wanneer deze dat, ongemotiveerd, wel doet. In een noot bij een arrest (HR 19 december, NJ 1990, 468) waarin onder andere verschil van mening bestaat over de interpretatie van het begrip 'mededingen' zegt hij het volgende:

'De HR stelt hier op niet nader gemotiveerde gronden de historische interpretatie voorop. Klaarblijkelijk mag daarvan niet worden afgeweken, tenzij er dwingende aanwijzingen voor het tegendeel bestaan. Die gedachtengang verbaast. Ook in het sterk op de wet georiënteerde strafrecht moet ruimte bestaan voor een wetsuitleg die rekening houdt met gewijzigde maatschappelijke omstandigheden en opvattingen.'

De kritiek op het wetshistorische argument maakt duidelijk dat de autoriteit van de (intentie van) de wetgever niet vanzelfsprekend doorslaggevend is en dat daarmee het argument dus niet zondermeer aanvaardbaar is als zelfstandige rechtvaardiging van een interpretatief standpunt. Het argument kan wel meewegen en vormt dan, in samenhang met andere argumenten die het standpunt ondersteunen, een

⁵ Die opvatting komt overeen met wat praktijk is in bijvoorbeeld Finland, waar het wetshistorisch argument alleen naast andere interpretatieve argumenten een onderbouwing kan vormen voor een interpretatief standpunt; zie Aarnio (1987), 99.

onderdeel van nevenschikkende argumentatie. En wanneer het wel als een zelfstandig interpretatief argument wordt aangevoerd, dan moet dat het resultaat zijn van een afweging met andere interpretatieve argumenten. Inzicht in die afweging zou eveneens resulteren in een reeks nevenschikkende argumenten, maar waarin in dit geval andere interpretatieve argumenten worden verworpen.

Een ander punt van kritiek heeft betrekking op het ontbreken van een nadere onderbouwing van het autoriteitsargument. Een niet nader gepreciseerde of in het geheel niet gesubstantiveerde verwijzing naar het wetgevingsproces kan erin resulteren dat het argument buiten beschouwing gelaten wordt. In een geschil over het aanbieden van vervangende woonruimte oordeelt het Hof's Gravenhage 20 juli 2007, *LJN BB3868*, dat de eigenaar van een monument die de vereniging de huur opzegt in verband met de renovatie, deze vereniging passende vervangende woonruimte moet aanbieden. Op grond van art. 7:274 lid 1 sub c BW kan de eigenaar niet volstaan met het aanbieden van passende woonruimte aan de individuele leden van de vereniging van het monument. De rechtbank heeft eerder anders geoordeeld en heeft daarbij een beroep gedaan op de wetsgeschiedenis van Afdeling 5, titel 4, boek 7 BW. Het Hof bekritiseert dit beroep op de wetsgeschiedenis als volgt:

'De rechtbank geeft echter niet aan op welke passage uit de wetsgeschiedenis wordt bedoeld en ook De Groene Groep [de eigenaar van het monument] geeft niet aan welke passage uit de wetsgeschiedenis de rechtbank zou kunnen hebben bedoeld.'

Hiermee geeft het Hof aan dat een ongespecificeerd beroep op de wetsgeschiedenis geen afdoende rechtvaardiging kan zijn voor het vaststellen van de bedoeling van de wetgever. Een beroep op de wetsgeschiedenis moet, met andere woorden, nader worden onderbouwd met onderschikkende argumentatie, wil het voor beoordeling in aanmerking komen. Dat betekent dus dat de analytische overzichten van de argumentatie in de twee varianten van het wetshistorische argument zoals die hierboven zijn weergegeven, onvolledig zijn. Het analytisch overzicht van de eerste variant moet als volgt worden uitgebreid.

1. De interpretatie van R is R'
- 1.1 R' is de intentie/ de bedoeling/ de wil van de wetgever.
- 1.1.1 Citaat uit de wetsgeschiedenis

En op eenzelfde manier moet ook het analytisch overzicht voor de tweede variant worden aangepast. Dit overzicht ziet er dan als volgt uit.

1. De interpretatie van R is R'
- 1.1a R' leidt tot doel Z
- 1.1b Doel Z is wenselijk

1.1b.1 Het bereiken van Z is de intentie/ de bedoeling/ de wil van de wetgever

1.1b.1.1 Citaat uit de wetsgeschiedenis

Een voorbeeld van de eerste variant is de volgende passage (HR 2 juni 1998, NJ 1998, 678) naar aanleiding van een verschil van mening over de interpretatie van ‘het dragen van een wapen’ uit art. 1 van de Wwm (Wet wapens en munitie). Het interpretatieve standpunt dat de Hoge Raad inneemt, is dat onder het dragen van een wapen verstaan moet worden ‘het op de openbare weg of andere voor het publiek toegankelijke plaatsen bij zich hebben van een wapen anders dan voor vervoer in de onder 9° bedoelde zin.’ Ter ondersteuning van deze interpretatie volgt het volgende citaat uit de Memorie van Toelichting:

De Memorie van Toelichting bij het wetsvoorstel dat heeft geleid tot de ten deze toepasselijke wet houdt onder meer ten aanzien van art. 1 in:

‘De begrippen vervoer en dragen zoals omschreven onder 9° en 10° liggen in elkaars verlengde. De omschrijving is ruimer dan in de taalkundige begrippen vervoer en dragen besloten ligt. Bij zich hebben is een begrip uit de Wapenwet van 1890, waaronder niet alleen valt hetgeen men aan het lichaam draagt, maar al datgene dat men onder zijn onmiddellijk bereik heeft. Onder een wapen dat men bij zich heeft valt met name ook een wapen dat men in de bagageruimte van de auto heeft.’

(Kamerstukken II 1976/77, 14413, nrs. 1–3, p. 23).

Bij de analyse van deze en andere voorbeelden van het wetshistorische argument, komt naar voren dat in de praktijk niet alle elementen uit het analytische overzicht expliciet tot uitdrukking worden gebracht. Voor de beoordeling van de argumentatie is het onderscheid tussen die elementen echter wel van belang. Aan de hand van de elementen in het analytisch overzicht wordt duidelijk dat de beoordeling zich niet alleen kan richten op de vraag of de bedoeling van de wetgever een aanvaardbaar argument is om een bepaalde interpretatie van een rechtsregel te rechtvaardigen, maar ook op de vraag of het aangehaalde citaat een aanvaardbaar argument is om te rechtvaardigen dat een bepaalde interpretatie van een rechtsregel opgevat kan worden als de bedoeling van de wetgever. De gedifferentieerde beoordeling kan er dus in resulteren dat op grond van een citaat aanvaardbaar is gemaakt dat een bepaalde interpretatie beschouwd moet worden als de bedoeling van de wetgever, maar dat de bedoeling van de wetgever geen afdoende rechtvaardiging vormt voor het hoofdstandpunt. Voor het bovenstaande voorbeeld zou dat er op neerkomen dat de kritiek zich zowel kan richten op de aanvaardbaarheid van het citaat uit de MvT voor het substandpunt als op de aanvaardbaarheid van de intentie van de wetgever voor het hoofdstandpunt. In de volgende paragraaf wordt nader ingegaan op de criteria die kunnen worden aangelegd voor de beoordeling van de aanvaardbaarheid van citaten.

3 De beoordeling van argumentatief gebruikte citaten

Citaten uit parlementaire documenten die naar voren worden gebracht in juridische discussies over de interpretatie van rechtsregels, hebben in principe een argumentatieve functie. Ze kunnen niet alleen een positief (sub)standpunt ('R' of het bereiken van Z is de bedoeling van de wetgever') ondersteunen, maar ook een negatief standpunt ('R' of het bereiken van Z is niet de bedoeling van de wetgever'). Zoals blijkt uit de analytische overzichten van beide varianten van het wetshistorische argument, bevinden de citaten zich op het onderste niveau van de argumentatie. In het analytisch overzicht wordt het citaat gepresenteerd als een zelfstandig, enkelvoudig argument. In de praktijk kunnen ook meer citaten worden gepresenteerd die nevenschikkend verbonden zijn en samen een afdoende rechtvaardiging vormen, of die meervoudig met elkaar zijn verbonden en elk afzonderlijk als voldoende rechtvaardigend moeten worden beschouwd.

Ter onderbouwing van het wetshistorische argument worden verschillende citaatvormen gebruikt. Er wordt gebruik gemaakt van een 'direct' citaat, waarbij de tekst waarnaar wordt verwezen letterlijk wordt weergegeven en tussen aanhalingstekens is geplaatst (de minister van Justitie zegt daarover: 'Men maakt cameratoezicht niet kenbaar met pijltjes...'). Ook wordt gebruik gemaakt van een 'indirect' citaat, waarbij de protagonist de woorden van de aangehaalde bron of (bewinds)persoon niet letterlijk, tussen aanhalingstekens weergeeft, maar wel gebruik maakt van een citaataanduiding (de minister van Justitie zegt daarover dat cameratoezicht niet kenbaar moet worden gemaakt met pijltjes...). Deze citaatvormen onderscheiden zich van een parafraze waarin de protagonist in eigen woorden weergeeft wat de strekking is van de woorden van een bepaalde persoon of een bron (volgens de minister van justitie moet cameratoezicht niet kenbaar worden gemaakt met pijltjes). In alle gevallen kan gebruik worden gemaakt van wat Walton and Macagno (2011, 31) 'de strategie van het anoniem citeren' noemen. Dit houdt in dat de specifieke bron of persoon die wordt geciteerd niet (expliciet) wordt genoemd, maar wordt aangeduid met een algemenere term. In de context van juridische, interpretatieve beslissingen is dat bijvoorbeeld 'de wetgever', 'de indieners van het wetsvoorstel', 'parlementariërs', 'de regering', enzovoorts.

Volgens MacCormick and Summers (1991, 522) zijn citaten vooral van belang als de argumentatie voor een interpretatief standpunt betrekking heeft op subjectieve intenties van de wetgever. In het geval van subjectieve intenties wordt aan de wetgever 'some actual subjective motivational state (the actual intention)' toegeschreven, terwijl wanneer de intenties worden opvat als objectieve intenties men aan de wetgever de rol toekent van een 'supposedly ideally rational agent' (a reasonable

meaning). In het eerstgenoemde geval kunnen citaten functioneren als rechtvaardiging of 'bewijs' voordentatieve of connotatieve intenties van de wetgever.

Dit onderscheid tussen subjectieve en objectieve intenties hangt samen met de vraag of het (sub)standpunt 'R' is de intentie van de wetgever' moet worden gekarakteriseerd als een descriptief of een evaluatief standpunt. Het verschil tussen beide soorten standpunten kan worden verhelderd aan de hand van Van Eemeren (2010, 236). Als een citaat wordt aangevoerd voor een descriptief standpunt, verwacht de protagonist van dat standpunt dat zijn opponent de stand van zaken zoals die tot uitdrukking wordt gebracht in de propositie niet zondermeer aanvaardt. Wanneer een citaat wordt aangevoerd ter ondersteuning van een evaluatief standpunt, zal worden verwacht dat de opponent het waardeoordeel dat in het standpunt naar voren wordt gebracht niet zondermeer aanvaardt.

Dat betekent dat als de intentie in het standpunt ('R' is de intentie van de wetgever') betrekking heeft op de subjectieve intentie van de wetgever, het standpunt descriptief van aard is. Als de intentie in het standpunt ('R' is de intentie van de wetgever') betrekking heeft op de objectieve intentie van de wetgever, is het standpunt evaluatief van aard. Het standpunt 'R' is de intentie van de wetgever' kan dan beter gereconstrueerd kunnen worden als bijvoorbeeld 'R' is de meest wenselijke (of rationele) interpretatie van de intentie van de wetgever' (R' sluit aan bij de intentie die van een rationele wetgever verwacht mag worden).

Het type standpunt dat wordt verdedigd heeft consequenties voor het soort rechtvaardiging waarmee het standpunt moet worden onderbouwd. In het geval van een descriptief standpunt moet een citaat uit de wetsgeschiedenis naar voren worden gebracht dat aantoont dat de subjectieve intentie van de wetgever zoals die in het (sub)standpunt wordt voorgesteld geloofwaardig is. In het geval van een evaluatief standpunt moet argumentatie worden aangevoerd die rechtvaardigt dat de objectieve intentie van de wetgever tot de gemeenschappelijke uitgangspunten behoort.⁶ Daarnaast kan eventueel met een of meer citaten uit de wetsgeschiedenis aannemelijk worden gemaakt dat de objectieve intentie ook steun vindt in het wetgevingsproces. Dat maakt dat een citaat in het geval van een evaluatief (sub)standpunt dat betrekking heeft op de objectieve intentie van de wetgever altijd een onderdeel is van nevenschikkende, complexe argumentatie, terwijl een citaat voor een descriptief (sub)standpunt dat betrekking heeft op de subjectieve intentie van de wetgever in principe een zelfstandig, enkelvoudig argument kan zijn.

Het argumentatieve gebruik van citaten voor de onderbouwing van een descriptief (sub)standpunt dat betrekking heeft op subjectieve intenties van de wetgever, kan worden beschouwd als (illustratieve) voorbeeldargumentatie, dat een subtype van

⁶ Zie Van Eemeren (2010), 237.

kentekenargumentatie vormt.⁷ In argumentatie die op een kentekenrelatie is gebaseerd, worden een of meer bijzondere gevallen (zoals voorbeelden of citaten) als kenmerkend voor iets algemener voorgesteld. Aan de hand van een citaat wordt aannemelijk gemaakt dat interpretatie R' of het bereiken van Z opgevat kunnen worden als de intentie of de bedoeling van de wetgever.

De kritische vragen die horen bij het argumentatieschema dat ten grondslag ligt aan het argumentatieve gebruik van citaten, vormen een hulpmiddel om dit type argumentatie systematisch te beoordelen. Toegepast op de juridische context waarin de citaten naar voren worden gebracht, kan het argumentatief gebruik van die citaten aan de hand van de volgende kritische vragen beoordeeld worden.⁸ Is het citaat correct? Is het citaat representatief voor de wetsgeschiedenis waar het citaat aan is ontleend? Is het citaat relevant voor de intentie die in het standpunt wordt verdedigd? Is het specifieke citaat uit het wetgevingsproces typerend voor de intentie van de wetgever zoals voorgesteld? Is het citaat wellicht ook typerend voor andere intenties van de wetgever?

In de rechtspraak kunnen tal van voorbeelden worden gevonden waaruit blijkt dat de kritische vragen die aan de hand van het argumentatieschema zijn opgesteld overeenstemmen met de eisen die in de praktijk worden gesteld aan citaten die onderdeel vormen van het wethistorische argument. Die eisen komen niet alleen tot uitdrukking in de kritiek die de rechter naar voren brengt over het argumentatief gebruik van citaten uit de totstandkomingsgeschiedenis van de wet maar ook in de kritiek van de Advocaat Generaal of de annotator.

Een voorbeeld waarin de kritiek betrekking heeft op de eis dat een citaat correct moet zijn, dat wil zeggen feitelijk juist is, komt aan de orde in een arrest van de Hoge Raad van 26 augustus 2003 (NJ 2005, 537). Een citaat is niet correct als het onvolledig is, de inhoud verkeerd is weergegeven of als de inhoud van het citaat niet wordt toegeschreven aan de juiste bron. In het onderhavige arrest wordt het door een van de geschilpartijen aangevoerde citaat uit de MvT op de Wet op het schadeverzekeringsbedrijf als volgt beoordeeld:

‘Dit betoog faalt omdat het citaat onvolledig is en daarmee een niet geheel juiste indruk wekt. Juist is dat ter plaatse wordt betoogd dat moet worden voorkomen dat het oordeel van “administratie” en strafrechter uiteenloopt. De wetgever heeft dat mede willen voorkomen door strafvervolging slechts mogelijk te maken op aangifte van de Verzekeringskamer.’

De eis dat het citaat correct moet zijn, heeft in het bovenstaande voorbeeld betrekking op de correctheid van het citaat (de propositie ‘dat in de wordingsgeschiedenis

⁷ Zie ook Plug (2009) over voorbeeldargumentatie.

⁸ De eisen waar citaten die argumentatief worden gebruikt aan moeten voldoen en die aan de hand van voornamelijk argumentatietheoretische literatuur zijn geïnventariseerd door Uijtewaai (1997, 105-106) komen deels overeen met de kritische vragen.

wordt beweerd dat R'). De eis van correctheid kan echter ook betrekking hebben op de (propositionele) inhoud van het geciteerde; dat wil zeggen dat de kritiek op de argumentatie zich richt op de correctheid van dat wat in het citaat wordt beweerd. De Kantonrechter Zwolle (27 december 2005, *JIN* 2005, 458) leidt uit de parlementaire behandeling van art. 139f Sr af dat volgens de toenmalige minster geldt dat het maken van video-opnames ten einde fraude en diefstal in de onderneming op te sporen wederrechtelijk is, dat het kenbaar maken van de aanwezigheid van camera's die wederrechtelijkheid opheft en dat aan dat kenbaar maken is voldaan indien in de vergadering van de OR is gemeld dat in het vervolg heimelijk cameratoezicht zal plaatsvinden. De annotator, Zondag, bekritiseert het citaat dat de Kantonrechter aanvoert voor zijn interpretatieve standpunt als volgt:

'De kantonrechter hecht veel waarde aan een opmerking van de minister van Justitie tijdens het debat in de Eerste Kamer, die door de kantonrechter letterlijk wordt geciteerd (Handelingen Eerste Kamer, 2002-2003, nr. 23, p. 736-742): "Men maakt cameratoezicht niet kenbaar met een pijltje dat aangeeft: daar zit de verborgen camera, waarueveninkuntkijken. Nee, het is voldoende aan te geven dat er cameratoezicht is. Dat kan al gebeuren met een mededeling van het bedrijf. Het kan een punt zijn dat in de vergadering van de ondernemingsraad aan de orde is wanneer wordt aangegeven dat er voortaan in het bedrijf heimelijk cameratoezicht zal zijn. Daarmee is voldaan aan de eisen in het kader van deze strafbepaling." Ik acht deze passage echter niet overtuigend. De opmerking van de minister met betrekking tot het kenbaarsheidsvereiste strookt niet met de rol van de ondernemingsraad in verhouding tot de belangen van individuele werknemers. Aan een dergelijke opmerking moet dan ook geen betekenis worden toegekend.'

Een voorbeeld van de eis dat een citaat dat wordt aangevoerd ter onderbouwing van de bedoeling van de wetgever relevant moet zijn voor de interpretatie van de rechtsregel waar verschil van mening over bestaat is aan de orde in een uitspraak van het Hof 's-Hertogenbosch (15 juni 2004, nr. C0300327/RO). Het Hof oordeelt dat het aangevoerde citaat niet relevant is, omdat het citaat betrekking heeft op een onderdeel van de regel dat inmiddels vervallen is. Hof bevestigt daarmee de kritiek die ook door de eiser naar voren is gebracht:

'P. heeft een beroep gedaan op hetgeen de regeringscommissaris in bovengenoemd citaat heeft gesteld. Organice heeft daar tegenin gebracht dat de regeringscommissaris het niet over het huidige onderdeel c van artikel 108 had, maar over het toenmalige onderdeel c, dat nadien is vervallen. Dit laatste is juist.'

In een arrest uit oktober 2009 bekritiseert de Hoge Raad (HR 9 oktober 2009, *JIN* 2009/818) drie citaten uit een parlementair debat (*Handelingen II* 1991-1992, p. 55-3564 en 58-3727) die zijn aangevoerd voor het standpunt dat de wetgever door

middel van invoering van art. 429sexies de bedoeling had ook een wettelijke basis voor strafrechtelijke ontruiming te scheppen. Van twee citaten uit het debat in de Tweede Kamer zegt de Hoge Raad dat ze niet typerend zijn voor het standpunt van de wetgever omdat ze te weinig specifiek zijn geformuleerd om als rechtvaardiging voor de bepleitte interpretatie van wetsartikel 429sexies te kunnen dienen.⁹ Het derde citaat wordt bekritiseerd omdat het citaat niet representatief is voor de opvatting van de wetgever:

‘De staatssecretaris heeft weliswaar opgemerkt dat de praktische betekenis van de strafbaarstelling hem leek te zijn dat een eigenaar gedurende enige tijd, naast de mogelijkheden van het privaatrecht, een extra bescherming kan ontleen aan het strafrecht (Handelingen II 1991–1992, blz. 55-3564) en voorts dat “In het strafrecht (...) een eigenaar-bewoner en een kleine verhuurder naar de politie kunnen stappen en de politie kan, als dit onder het strafrecht komt, straks iets voor hem of haar doen.” (Handelingen II 1991–1992, blz. 58-3727), maar dat zijn beide uittalingen die, indien het al de bedoeling zou zijn geweest daarmee tot uitdrukking te brengen hetgeen nu naar de kern genomen in de klacht wordt betoogd, vooral de vraag oproepen waarom zij dan in de hiervoor vermelde vage vorm gedaan zijn. Dat daarnaast namens een der fracties werd gezegd dat daar de indruk bestond dat “die strafrechtelijke bepaling er eigenlijk vooral in zit om de mogelijkheid te hebben tot directe ontruiming zonder proces, zonder vonnis.” (Handelingen II, 1991–1992, blz. 57-3675), een op zichzelf staande opmerking, waarop – ook door de staatssecretaris – verder niet is ingegaan, kan evenmin grond opleveren voor het oordeel dat voldoende kenbaar is dat de wetgever met art. 429sexies een wettelijke basis heeft willen scheppen voor strafrechtelijke ontruiming waarbij inbreuk zou worden gemaakt op het huisrecht van de krakers.’

4 Totslot

Inde bijdragegeefik een analytische reconstructie van de verschillende varianten van het wetshistorische argument en de plaats die citaten uit wetgevingsdiscussies daarin innemen. De reconstructies van varianten van het wetshistorische argument bieden niet alleen inzicht in de verschillen in complexiteit van de argumentatie, ze vormen ook het uitgangspunt om vast te stellen welke argumentatieschema's er aan ten grondslag liggen. Aan de hand van de analytische reconstructies kan inzichtelijk worden gemaakt waar de kritiek op het wetshistorische argument zoals die in de juridische literatuur en in de rechtspraak naar voren wordt gebracht, zich precies op richt. Ik laat zien hoe de kritiek op de autoriteit van de wetgever en de

⁹ Zie o.a. ook HR 15 juni 2007, *JIN* 2007/398, waarin de Hoge Raad over het citaat uit de wetsgeschiedenis dat het Hof voor een interpretatieve beslissing naar voren heeft gebracht oordeelt: ‘Deze algemeen luidende opmerking is immers te weinig specifiek om op grond daarvan te kunnen aannemen dat de bijzondere verjaringsbepaling van art. 8:1793 (...) in de praktijk als ongeschreven kan worden beschouwd.’

kritiek op verwijzingen naar het wetgevingsproces door middel van citaten betrekking hebben op verschillende niveaus in de argumentatie die aan het wetshistorische argument ten grondslag ligt. In de kritiek op zowel het autoriteitsargument als het argumentatief gebruikte citaat valt op dat vooral de aanvaardbaarheid van de enkelvoudige, zelfstandige toepassing van beide argumenten ter discussie wordt gesteld. In een uitspraak van de Raad van State wordt de kritiek op het gebruik van het autoriteitsargument als enkelvoudige rechtvaardiging voor een interpretatieve beslissing als volgt onder woorden gebracht: ‘De rechtbank begaf zich zonder kompas van de wettekst in het bos van het parlementaire debat, raakte van de hoofdweg af, begreep toen de wettekst niet meer... en landde nogal ver bezijden de tekst’ (AB 2000/152).

Bibliografie

- Aarnio, A. (1987). *The rational as reasonable. A treatise on legal justification*. Dordrecht/ Boston: Reidel Publishing Company.
- Alexy, R. (1989). *A theory on legal argumentation. The theory of rational discourse as theory of legal justification*. Oxford: Clarendon press.
- Eemeren, F.H. (2010). *Strategic Maneuvering in Argumentative Discourse. Extending the pragma-dialectical theory of argumentation*. Amsterdam: John Benjamins.
- Eemeren, F.H. van & Grootendorst, R. (1984). *Speech acts in argumentative discussions. A theoretical model for the analysis of discussions towards solving conflicts of opinion*. Berlin/ Dordrecht: De Gruyter/Foris.
- Eemeren, F.H. van & Grootendorst, R. (1992). *Argumentation, communication and fallacies. A pragma-dialectic perspective*. Hillsdale, NJ: Erlbaum Associates.
- Eemeren, F.H. van, Grootendorst R. & Snoeck Henkemans, A.F. (2002). *Argumentation: analysis, evaluation, presentation*. Mahwah, NJ: Erlbaum Associates.
- Feteris, E.T. (1999). *Fundamentals of Legal Argumentation. A Survey of Theories on the Justification of Judicial Decision*. Dordrecht: Kluwer Academic Publishers.
- Garssen, B. (1997). *Argumentatieschema's in pragma-dialectisch perspectief. Eentheoretischen empirisch onderzoek*. Diss. Amsterdam: IFOTT.
- Hullu, J. de (2009). *Materieel strafrecht. Over algemene leerstukken van strafrechtelijke aansprakelijkheid*. Deventer: Kluwer.
- MacCormick, D.N. & Summers, R.S. (eds.) (1991). *Interpreting Statutes. A Comparative Study*. Aldershot: Dartmouth.
- Plug, H.J. (2005). ‘Evaluating References to the Intention of the Legislator’. In: Wintgens, Luc J. (ed.) *The Theory and Practice of Legislation. Essays in Legisprudence*. Aldershot: Ashgate Publishing limited, p. 318-330.
- Plug, H.J. (2009). ‘The argumentative use of examples in legislative discussions: the burqaban case’. In: E.T. Feteris, H. Kloosterhuis and H.J. Plug (eds.) *Argumentation and the Application of Legal Rules*. Amsterdam: Rozenberg/ SicSat, p. 106-122.

- Snijders, H.J. (1978). *Rechtsvinding door de burgerlijke rechter. Een kwantitatief rechtspraakonderzoek bij de Hoge Raad en de gerechtshoven*. Deventer: Kluwer.
- Vranken, J.B.M. (1995). *Mr. C. Assers's Handleiding tot de beoefening van het Nederlands Burgerlijk recht. Algemeen Deel*. Zwolle: Tjeenk Willink.
- Walton, D. and Fabrizio Macagno (2011). 'Quotations and presumptions: dialogical effects of misquotations.' In: *Informal Logic*, Vol. 31, no 1, p. 27-55.
- Wattel, P.J. (1990). 'De juridische betekenis van uitspraken van bewindslieden bij de betekenis van (belasting)wetgeving'. In: *FED* 1990/335.
- Witteveen, W.J. (1988). *De retoriek in het recht. Over retorica en interpretatie, staatsrecht en democratie*. Zwolle: Tjeenk Willink.
- Witteveen, W.J. (2008). *De geordende wereld van het recht: een inleiding*. Amsterdam: Amsterdam University Press.

